

Останній аргумент королів

Союз переживає непрості часи. Війна проти короля північан Бетода затяглася, країною шириться селянське повстання, а в столиці, Адуа, тривають вибори верховного короля Союзу.

Підкуп і шантаж — не єдині інструменти, до яких має вдатися очільник Ґлокта, щоб забезпечити перемогу архілектора Королівської Інквізиції. Та невдовзі у Ґлокти з'являється новий клопіт. З таємничої мандрівки на край світу повернувся Перший з-поміж магів Баяз, і в нього на оці є власний претендент на корону.

А тим часом нова загроза насуває на Міддерланд із Півдня. Легіони гурків йдуть, щоб поневолити Союз і насадити владу свого імператора. Є поміж них і пожирачі, лихі прислужники пророка Калула, які полюють на Першого з-поміж магів. Здолати таких суперників непросто, однак Баяз має план...

ОСТАННІЙ АРГУМЕНТ КОРОЛІВ

Джо Абєркромбі

КСД

Joe Abercrombie
LAST
ARGUMENT
OF KINGS

A NOVEL

Джо Аберкромбі
ОСТАННІЙ
АРГУМЕНТ
КОРОЛІВ

РОМАН

ХАРКІВ
2022 КСД

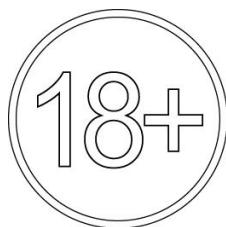
КСД

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2022

ISBN 978-617-12-9673-2 (epub)

Жодну з частин цього видання не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі без письмового дозволу видавництва

Електронна версія зроблена за виданням:

First published by Gollancz, a division of The Orion Publishing Group, London

Перекладено за виданням: Abercrombie J. Last Argument of Kings : A Novel / Joe Abercrombie.
— New York : Pyg, 2008. — 704 p.

Переклад з англійської *Марії Пухлій*

Обережно! Ненормативна лексика!

Дизайнер обкладинки *Іван Дубровський*

Аберкромбі Д.

A14 Останній аргумент королів : роман / Джо Аберкромбі ; пер. з англ. М. Пухлій. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2022. — 704 с.

ISBN 978-617-12-9602-2

ISBN 978-1-59102-690-7 (англ.)

Союз переживає непрості часи. Війна проти короля північан Бетода затяглася, країною шириться селянське повстання, а в столиці, Адуа, тривають вибори верховного короля Союзу.

Підкуп і шантаж — не єдині інструменти, до яких має вдатися очільник Ґлокта, щоб забезпечити перемогу архілектора Королівської Інквізиції. Та невдовзі у Ґлокти з'являється новий клопіт. Із таємничої мандрівки на край світу повернувся Перший з-поміж магів Баяз, і в нього на оці є власний претендент на корону.

А тим часом нова загроза насуває на Міддерланд із Півдня. Легіони гурків ідуть, щоб поневолити Союз і насадити владу свого імператора. Є поміж них і пожирачі, лихі прислужники пророка Калула, які полюють на Першого з-поміж магів. Здолати таких суперників непросто, однак Баяз має план...

УДК 821.111

© Joe Abercrombie, 2008

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2022

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад і художнє оформлення, 2022

Чотирьом читачам.

Ви знаєте, хто ви

Отруйний торг

Очільник Глокта стояв у коридорі й чекав. Витягнув скручену шию в один бік, а тоді — у другий. Почув знайоме клацання, відчув, як переплетені м'язи між лопатками пронизують знайомі канати болю. *«Чому я це роблю, якщо це незмінно завдає мені болю? Навіщо випробовувати біль? Лизати виразку, терти пухир, колупати струп?»*

— Га? — різко спитав він.

Мармуровий бюст біля підніжжя сходів відповів лише німою зневагою. *«А мені її й так дістається задосить»*. Глокта почовгав геть, тягнучи нікчемну ногу по кахлях за собою. Стукання його ціпка відлунювало серед ліпнини на далекій стелі.

На тлі видатних дворян у Відкритій Раді лорд Інґелстад, власник цього надміру великого коридору, був людиною по-справжньому непримітною. Голова родини, становище якої з роками погіршилось, а багатство та вплив майже зійшли нанівець. *«А що дрібніша людина, то сильніше в неї, як правило, роздуті претензії. Чому до них ніколи не доходить? У великих приміщеннях дрібні речі здаються ще дрібнішими»*.

Десь у тіні пробив кілька разів годинник — мляво, спроквола. *«Уже запізнився. Що дрібніша людина, то довше доводиться чекати, поки вона зволить щось зробити. Проте я вмю бути терплячим, коли треба. Зрештою, на мене не чекають із нетерпінням бучні бенкети, ошалілі натовпи чи прекрасні жінки. Уже не чекають. Гурки подбали про це в темряві під в'язницями імператора»*. Глокта втиснув язик у голі ясна й застогнав, пересуваючи ногу: колючий біль у ній пронизав його спину знизу вгору й викликав дрож у повіці. *«Я вмю бути терплячим. Єдиний плюс такого стану, коли кожен крок перетворюється на випробування. Людина швидко навчається ступати обережно»*.

Двері поряд із ним різко відчинились, і Глокта швидко крутнув головою, постаравшись не скривитися, коли в шиї хруснули кістки. У дверях стояв лорд Інґелстад — огрядний, симпатичний чоловік із червонястим обличчям. Жестом покликавши Глокту до кімнати, він товариськи всміхнувся. *«Можна подумати, ніби це дружній візит і йому навіть раді»*.

— Маю вибачитися за те, що змусив вас чекати, очільнику. У мене від прибуття до Адуа було стільки гостей, що аж голова йде обертом! — *«Сподіваймося, що вона від цього не відірветься»*. — Така безліч гостей!

«Поza сумнівом, гостей із пропозиціями. Пропозиціями в обмін на ваш голос. Пропозиціями в обмін на допомогу у виборі нашого наступного короля. Але від моєї пропозиції вам, гадаю, буде боляче відмовитися».

— Вина, очільнику?

— Ні, мілорде, дякую. — Глокта кульгаво переступив поріг. — Я ненадовго: мені теж потрібно виконати багацько справ.

«Ви ж розумієте, що вибори самі себе не фальсифікують».

— Звісно, звісно. Прошу, сідайте.

Інгелстад весело плюхнувся в одне зі своїх крісел і показав жестом на друге. Глокта влаштувався не відразу: обережно опустився, а тоді посовав стегнами, доки не знайшов позу, в якій спина не завдавала йому постійного болю.

— І що ви бажаєте зі мною обговорити?

— Я прийшов від імені архілектора Сульта. Сподіваюся, ви не образитесь, якщо я висловлюся прямо, та Його Преосвященству потрібен ваш голос.

Важке обличчя дворянина скривилося у вдаваному спантеличенні. *«Ще й так погано вдаваному, як на те»*.

— Здається, я не розумію. Мій голос із якого питання?

Глокта витер під мокрим оком трохи вологи. *«Невже ми мусимо влаштовувати такі ганебні танці? У вас для цього негодяща статура, а в мене — негодящі ноги»*.

— Із питання того, хто займе трон наступним, лорде Інгелстаде.

— А... Це.

«Так, це. Ідіот».

— Очільнику Глокто, сподіваюся, що не розчарую ні вас, ані Його Преосвященство — людину, до якої я відчуваю лише максимальну повагу, — він схилив голову, утрирувано зображаючи скромність, — якщо скажу: не можу зі спокійною совістю допускати, щоб мене підштовхували в якомусь напрямку. На мою думку, мені та всім членам Відкритої Ради довірили священну справу. Обов'язок вимагає від мене проголосувати за людину, яка видасться мені найчудовішим

кандидатом із-поміж численних чудових чоловіків, які підходять на цю роль.

Тут Інґелстад здобувся на посмішку, що вказувала на неймовірне самовдоволення.

«Прекрасна промова. Сільський дурник міг би навіть їй повірити. Скільки разів я чув ці слова чи щось подібне за останні кілька тижнів? За традицією, наступним має бути торг. Розмова про те, скільки саме коштує довіра у священній справі. Яка кількість срібла переважає чисту совість. Яка кількість золота долає перепони обов'язку. Але сьогодні я не схильний до торгів».

Ґлокта дуже високо здійняв брови.

— Маю вас привітати: ваша позиція шляхетна, лорде Інґелстаде. Якби в усіх був такий характер, як у вас, ми жили б у кращому світі. Дійсно шляхетна позиція... а надто для того, хто може втратити так багато. Щонайменше... та, мабуть, усе. — Він скривився, взявши в одну руку ціпок і з болем хитнувшись уперед, до краю крісла. — Проте на вас, як я бачу, це не вплинуло, тож я прощаюся...

— Що ви маєте на увазі, очільнику?

На пухкому обличчі дворянина була просто-таки написана бентега.

— Як це — що, лорде Інґелстаде? Ваші нечесні ділові операції, звісно.

Червонясті щоки добряче поблідли.

— Це, напевно, якась помилка.

— О ні, запевняю вас. — Ґлокта вийняв зі внутрішньої кишені плаща письмові зізнання. — Бачте, ви часто фігуруєте в зізнаннях старших мерсерів. Дуже часто. — Він простягнув тріскучі аркуші так, щоб їх було видно обом. — Тут вас називають — як ви розумієте, це не моє формулювання — «спільником». Тут — «основним бенефіціаром» украй брудної контрабандної схеми. А тут, як ви помітите — і мені майже соромно про це згадувати, — дуже близько одне до одного стоять ваше ім'я та слово «зрада».

Інґелстад згорбився, втиснувся у своє крісло і поставив келих на стіл поряд із собою так, що той заторохтів і на поліроване дерево вихлюпалося трохи вина. *«О, це справді варто витерти. Може залишитися жаклива пляма, а деякі плями вивести неможливо».*

— Його Преосвященство, — продовжив Ґлокта, — вважаючи вас другом, для загального добра подбав про те, щоб ваше ім'я

не згадувалося під час початкового пошуку відомостей. Він розуміє, що ви просто намагалися покращити становище своєї родини, яке невпинно погіршувалось, і співчуває вам. Та якби ви раптом розчарували його в цій справі з голосами, його співчуттю швидко настав би кінець. Розумієте, про що я?

«Гадаю, я розтлумачив усе більш ніж чітко».

— Так, — видушив із себе Інґелстад.

— А пута обов'язку? Чи не здається вам зараз, що вони ослабли? Дворянин ковтнув. Із його обличчя вже начисто зник рум'янець.

— Звісно, я дуже хочу допомогти по змозі Його Преосвященству, та... річ у тім, що...

«Що тепер? Відчайдушна пропозиція? Підкуп із розпачу? Може, навіть апеляція до моєї совісті?»

— До мене вчора приходив представник верховного судді Маровії. Чоловік на ім'я Харлен Морроу. Він робив дуже схожі заяви... і озвучував вельми схожі погрози.

Ґлокта нахмурився. *«Та невже? Маровія та його малий черв'як. Завжди всього на крок попереду чи всього на крок позаду. Але в жодному разі не далеко».* В голосі Інґелстада раптом з'явилася істерична нотка.

— Що мені робити?! Не можу ж я підтримати вас обох! Очільнику, я покину Адуа й більше не повернуся! Я... Я утримаюся від голосування...

— Нічого такого ви, блядь, не зробите! — процідив Ґлокта. — Ви голосуватимете так, як скажу вам я, і срати на Маровію!

«Натиснути ще? Огідно, та хай буде так. Хіба мої руки не забр'юхані по лікоть? Порпання ще в одній-двох стічних трубах погоди не зробить». Він понизив голос до єлейного муркотіння:

— Учора мені на очі трапилися ваші доньки в парку.

Лице дворянина остаточно сплотніло.

— Троє юних невинних створінь, які от-от стануть жінками, вбрані за останньою модою, одне вродливіше за інше. Скільки там наймолодшій... п'ятнадцять?

— Тринадцять, — прохрипів Інґелстад.

— А... — Ґлокта розтягнув губи, демонструючи беззубу посмішку. — Як рано розквітла. Вони ще ніколи не бували в Адуа, правильно?

— Ні, — майже пошепки відповів лорд.

— Я так і думав. Захват і радість, із якими ваші доньки гуляли садами Атріонта, були просто чарівні. Присягаюся, вони мали впасти в око всім завидним кавалерам столиці. — Глокта мало-помалу перестав посміхатися. — Лорде Інтелстаде, у мене розбилося б серце, якби я побачив, як таких тендітних створінь раптом хапають і тягнуть до одного з найсуворіших виправних закладів Англії. До місця, у якому краса, виховання й лагідна вдача привертають абсолютно інакшу увагу, далеко не таку приємну. — Глокта вдавано здригнувся, наче від жаху, і поволі нахилився вперед, щоб зашепотіти: — Я б і собаці такого життя не побажав. А все це через необачність батька, який мав усі можливості виправити ситуацію.

— Але ж мої доньки — вони не були задіяні...

— Ми обираємо нового короля! У цьому задіяні всі! — *«Може, це й суворо. Однак суворі часи вимагають суворих дій»*. Глокта насилу звівся на ноги. Його долоня, що лежала на ціпку, задрижала від натуги. — Скажу Його Преосвященству, що він може розраховувати на ваш голос.

Інтелстад здувся — раптово й остаточно. *«Наче проколотий міх для вина»*. Плечі згорбилися, лице обм'якло від жаху та безнадії.

— Але ж верховний суддя... — прошепотів він. — Невже ви не знаєте жалю?

Глокта зміг хіба що знизати плечима.

— Колись знав. У дитинстві я був м'якосердий до глупства. Присягаюсь, я плакав, коли бачив муху в павутинні. — Повернувшись до дверей, він скривився: ногу схопив лютий спазм. — Постійний біль вилікував мене від цього.

Це була маленька душевна зустріч. *«От тільки товариство аж ніяк не гріє душу»*. Очільник Гойл сердито дивився на Глокту маленькими очицями на кістлявому обличчі з-за величезного круглого столу у величезному круглому кабінеті. *«І, як мені здається, не з ніжними почуттями»*.

Його Преосвященство архілектор, голова Королівської Інквізиції, зосередив увагу на дечому іншому. До вигнутої стіни було пришпилено триста двадцять аркушів паперу, які займали, мабуть, із половину периметра кабінету. *«По одному аркушу на кожне велике серце нашої шляхетної Відкритої Ради»*. Вони стиха потріскували від легкого вітерцю з відчинених вікон. *«Папірці тріпотять, як*

тріпотітимуть налякані виборці». Кожен аркуш був позначений іменем. «Лорд такий, лорд сякий, лорд Ім'ярек звідкись там. Великі люди та дрібні. Люди, на чю думку загалом усім було начхати, доки принц Рейнолт не вилетів із ліжка в могилу».

На багатьох аркушах була грудка кольорового воску в кутку. На деяких — дві чи навіть три. *«Симпатії. За кого вони голосуватимуть? Блакитний — за лорда Брока, червоний — за лорда Ішера, чорний — за Маровію, білий — за Сульта і таке інше. Усе це, звісно, може змінитися залежно від того, куди їх понесе вітром».* Унизу виднілися рядки, написані дрібним, щільним почерком. Надто дрібним, щоб Глокта міг їх прочитати зі свого місця, проте він знав, що там написано. *«Дружина колись була повією. Небайдужий до парубків. Забагато п'є. Убив слугу під час нападу люті. Борги через азартні ігри, яких йому не виплатити. Таємниці. Чутки. Побрехеньки. Знаряддя цієї шляхетної праці. Триста двадцять імен і стільки ж брудних історійок, кожна з яких слід зауважити, розкопати й наблизити до нас. Політика. Далєбі, заняття для праведників».*

«То чому я це роблю? Чому?»

Архілектор мав нагальніші проблеми.

— Брок досі попереду, — похмуро буркнув він, вдивляючись у папірці, що ворушились, і зціпивши за спиною руки в білих рукавичках. — Йому дістанеться голосів із п'ятдесят — у цьому можна бути більш-менш упевненими. — *«Наскільки можна бути впевненими в ці непевні часи».* — Ішер не надто відстає: йому дістанеться не менше сорока. Скалд, наскільки ми можемо судити, нещодавно пішов уперед. Несподівано жорстка людина. Старикландська делегація практично у нього в руках, а це дає йому голосів із тридцять. Приблизно те саме в Барезіна. Наразі ці четверо — основні претенденти.

«Але хто знає? Може, король проживе ще рік і ми повбиваємо один одного, перш ніж дійде до голосування». Подумавши про це, Глокта ледь не посміхнувся. Купа розкішно вбраних трупів у Осередку лордів — усі видатні дворяни Союзу й усі дванадцятєро членів Закритої Ради. *«Кожен із ножем у спині від сусіда. Огидна правда про врядування...»*

— Ви розмовляли з Хюґеном? — різко запитав Сульт.

Ґойл трусонував лисуватою головою і з сильним роздратуванням вишкірився на Ґлокту.

— Лорд Хюґен досі в полоні самообману, буцімто він може стати нашим наступним королем, хоча він точно не зможе забезпечити собі більше ніж дюжину виборців. Ледве виділив час на те, щоб вислухати нашу пропозицію, — так завзято він силкується видурити для себе більше голосів. За тиждень чи, може, два він схаменеться. Тоді його, можливо, вдасться привабити на наш бік, але я б на це не розраховував. Імовірніше, що він пристане до Ішера. Вони, як я розумію, завжди були близькі.

— Ну й молодці, — промовив крізь зуби Сульт. — Як щодо Інґелстада?

Ґлокта засовгався на стільці.

— Я в дуже відвертій формі передав йому ваш ультиматум, Ваше Преосвященство.

— Отже, ми можемо розраховувати на його голос?

«Як би це сказати?»

— Я не можу сказати з абсолютною певністю. Верховний суддя Маровія спромігся висловити майже такі самі погрози через свою людину, Харлена Морроу.

— Морроу? Хіба це не один із блюдолизів Хоффа?

— Він, здається, покращив своє становище у світі.

«Чи погіршив — залежно від того, як на це подивитись».

— Із ним можна розібратися, — заявив Ґойл із украй неприємним виразом обличчя. — Доволі просто...

— Ні! — відрізав Сульт. — Чому ти, Ґойле, завжди хочеш убити проблему, щойно вона з'являється?! Поки що ми маємо діяти обережно й показувати себе розважливими людьми, готовими до переговорів. — Він підійшов до вікна. Яскраве сонячне світло, проникнувши у великий самоцвіт на його архілекторському персні, замерехтіло пурпуром. — А тим часом реальне керування державою занехаяне. Податків не стягують. Злочини не карають. Отой покидьок, якого звать Дубильником, цей демагог, цей зрадник, публічно виступає на сільських ярмарках, закликаючи до відкритого бунту! Селяни вже щодня покидають свої ферми й переходять до розбійництва, промишляють грабунком і завдають неймовірної шкоди. Хаос шириться, а ми не маємо ресурсів на його знищення. В Адуа зосталося

всього два королівські полки, а цього навряд чи досить для збереження порядку в місті. Хто знає — може, котромусь із наших шляхетних лордів обридне чекати й він вирішить спробувати захопити корону дочасно? Я цьому не здивувався б!

— Армія скоро повернеться з Півночі? — запитав Ґойл.

— Навряд. Отой довбень маршал Бурр три місяці просидів під Дунбреком і дав Бетодові більш ніж достатньо часу на перегрупування за Вайтфлоу. Хто знає, коли він таки зробить те, що треба, — і чи зробить узагалі!

«Ми місяцями руйнували власну твердиню. Мало не починаєш шкодувати, що ми витратили стільки сил на її будівництво».

— Двадцять п'ять голосів. — Архілектор насуплено глянув на папірці, що потріскували. — Двадцять п'ять, а в Маровії вісімнадцять? Ми й досі практично тупцюємо на місці! Здобуваючи один голос, ми неодмінно втрачаємо якийсь інший!

Ґойл нахилився вперед, не встаючи зі стільця.

— Можливо, Ваше Преосвященство, настав час іще раз завітати до нашого друга в Університеті...

Архілектор люто засичав, і Ґойл швидко стулив рота. Ґлокта поглянув у велике вікно, вдаючи, ніби не почув нічого надзвичайного. У краєвиді з вікна передусім впадали в око шість напіврозвалених шпилів Університету. *«Та яку допомогу можна знайти там? Серед занепаду, пилуги й тих старих недоумків Адептів?»*

Сульт не дав йому добре над цим подумати.

— Я поговорю із Хюґеном сам. — Він тицьнув пальцем в один із папірців. — Ґойле, напиши лорд-губернаторові Міді і спробуй здобути його підтримку. Ґлокто, домовся про бесіду з лордом Веттерлантом. Він іще не заявляв про підтримку жодного з кандидатів. Паняйте звідси, обидва. — Сульт відвернувся від своїх аркушів із секретами й уп'явся жорстоким поглядом блакитних очей у Ґлокту. — Паняйте звідси й добудьте... мені... голоси!

Бути отаманом

Х — олодна нічка! — прокричав Шукач. — А я думав, зараз літо! Усі троє підвели погляд. Найближче був старигань із сивим волоссям і обличчям, яке, видно, обвівало чимало вітрів. Просто за ним був молодший чоловік, який не мав лівої руки нижче ліктя. Третій, ще хлопчисько, стояв у кінці пристані й насуплено дивився на темне море.

Шукач підійшов до нього, вдавши, що сильно шкутильгає: потягнув одну ногу за собою і скривився так, ніби йому боляче. Причовгав під ліхтар, який звисав із високого стовпа разом зі сполоховим дзвоном, і простягнув глека так, щоб його було видно всім.

Старий усміхнувся і притулив свого списа до стіни.

— Край води завжди холодно. — Він підійшов ближче, потираючи руки. — Добре, що хоч ти можеш нас зігріти. Еге ж?

— Ага. Повезло з усім, як не крути.

Шукач витягнув корок і обличив його — хай теліпається, — підняв один із кухлів і налив трохи пійла.

— Нема чого соромитись — еге ж, хлопче?

— Та, мабуть, ні.

Шукач налив іще трохи. Однорукому, коли йому вручили кухоль, довелося покласти списа на землю. Хлопець одержав своє останнім і насторожено поглянув на Шукача.

Старий штурхнув його ліктем.

— Хлопче, ти певен, що мамця не заборонила б тобі пити?

— Та кого обходить, що вона сказала б? — буркнув він, спробувавши надати своєму високому голосу хрипкості.

Шукач передав йому кухоль.

— Про мене, той, хто доріс до списа, доріс і до кухля.

— А я доріс! — різко додав хлопчисько й вирвав посудину з Шукачевої руки, але здригнувся, коли надпив із неї. Шукач згадав, як уперше випив сам — як паршиво йому тоді було і як він замислився, чому довкола цього стільки галасу, — і всміхнувся сам собі. Хлопчина, найпевніше, подумав, що це з нього сміються. — Та й хто ти такий?

Старий несхвально цокнув язиком.

— Не зважай на нього. Він іще юний, от і думає, ніби за хамство поважають.

— Та нічо, — відповів Шукач і налив собі кухоль, а тоді поставив глека на каміння. Добре подумав, що такого сказати, аби точно не схибити. — Мене кличуть Креггом.

Знав він колись одного Крегга: той загинув у сутичці серед пагорбів. Шукач був не надто до нього прихильний і гадки не мав, чому йому спало на думку це ім'я, але тепер, як він гадав, могло підійти будь-яке. Він ляснув себе по стегну.

— Мене штрикнули в ногу під Дунбреком, і вона не загоїлась як треба. З переходами зав'язав. Строю мені вже, мабуть, не тримати, тож отаман послав мене сюди, глипати на воду разом із вами. — Він поглянув на море, яке коливалося й мерехтіло в місячному світлі, наче живе. — Та не можу сказати, що дуже шкодую. Якщо чесно, бої мені вже в печінках сидять.

Принаймні останнє брехнею не було.

— Я тебе розумію, — сказав Однорукий і помахав куксою в Шукача перед носом. — Як там справи?

— Та незле. Союзники досі сидять під власними стінами, роблять усе, щоб залізти всередину, а ми ждемо їх по той бік річки. І так уже не один тиждень.

— Я чув, деякі наші перейшли на бік Союзу. Чув, що старий Тридуба був там і загинув у тому бою.

— Видатна була людина — Рудд Тридуба, — озвався старигань, — видатна.

— Так, — кивнув Шукач. — Що правда, те правда.

— Однак я чув, що його місце посів Шукач, — зауважив Однорукий.

— Та невже?

— Я чув, що так. Він іще та зараза. Неабиякий здоровань. Його звуть Шукачем, наче пса, через те, що він відкусив соски якійсь бабі.

Шукач кліпнув.

— Що, справді? А я ніколи його не бачив.

— Я чув, там був Кривава Дев'ятка, — прошепотів хлопчисько з такими великими очима, ніби говорив про привида.

Решта двоє пирхнули.

— Хлопче, Кривава Дев'ятка мертвий, і по заслuzі йому, цьому лютому виблядку. — Однорукий здригнувся. — Дурні в тебе думки, хай йому грець!

— Та я просто кажу, що чув.

Старий швидко ковтнув іще напою і прицмокнув губами.

— Не так уже й важливо, де хто є. Союзники, найпевніше, знудяться, щойно повернуть фортецю собі. Знудяться й подадуться додому, за море, і все знову стане як годиться. Принаймні сюди, до Уффріта, ніхто з них не піде.

— Саме так, — радісно заявив Однорукий. — Сюди вони не поткнуться.

— То чому ми їх тут виглядаємо? — занив хлопчисько.

Старигань закотив очі так, ніби чув це вже разів десять і завжди відповідав однаково:

— Тому що нам так загадали, хлопче.

— А якщо тобі загадали щось зробити, це варто зробити правильно. — Шукач пригадав, як Логен казав йому те саме, та й Тридуба теж. Їх обох уже не було на світі — обидва возз'єдналися з землею, — та це все одно лишалося правдою. — Навіть якщо справа нудна, небезпечна чи лиха. Навіть якщо ти волів би цього не робити.

Трясця, йому треба посцяти. В такі миті йому завжди хотілося посцяти.

— Що правда, те правда, — докинув старий, усміхаючись у кухоль. — Роботу треба виконувати.

— Це так. От тільки шкода... Ви ж начебто непогані хлопці.

Тут Шукач потягнувся за спину, ніби чухаючи дупу.

— Шкода? — явно спантеличився хлопчисько. — Що ти маєш на ува...

Тут у нього за спиною з'явився Доу й розітнув йому шию.

Майже тієї ж миті брудна рука Мовчуна затиснула рота Однорукому і з прогалини в його плащі визирнуло закривавлене вістря клинка. Шукач вискочив уперед і тричі хутко штрикнув старого в ребра. Той захрипів і заточився, вирячивши очі; з його долоні досі звисав кухоль, а з розтуленого рота лилася хмільна слина. А тоді він упав.

Хлопчина трохи відповз. Одну руку він притиснув до шиї, намагаючись зупинити кровотечу, а другою потягнувся до стовпа, на якому висів тривожний дзвін. Шукач подумав, що хлопець відважний, якщо він із розітнутим горлом думає про дзвін, однак той і кроку не подужав, перш ніж Доу щосили наступив йому на карк і придушив його.

Почувши, як затріщали кістки в шиї хлопчини, Шукач скривився. Він, найпевніше, не заслужив на таку смерть. Але така вже це штука — війна. На війні вбивають багацько людей, які на це не заслуговують. Цю роботу треба було виконати, і вони це зробили — і всі троє zostалися живі. Від такої справи навряд чи можна було очікувати більшого, та йому це все одно не подобалося. Шукачеві з цим завжди було непросто, але тепер, коли він був отаманом, стало як ніколи тяжко. Дивина: вбивати людей набагато легше, якщо хтось наказує тобі це робити. Важка це справа — вбивати. Важча, ніж можна подумати.

Звісно, якщо тебе не звати Чорний Доу. Тому падлюці вбити людину так само легко, як помочитися. Тим-то він і опанував цю справу так добре, хай йому грець. Шукач побачив, як Чорний Доу нагнувся, зняв плащ із обм'яклого тіла Однорукого й накинув на плечі собі, а тоді викотив труп у море — недбало, наче сміття викинув.

— У тебе дві руки, — зауважив Мовчун, який уже надягнув плащ старого.

Доу поглянув на себе.

— Ти про що? Не стану я відтинати собі руку, щоб краще замаскуватися, придурку!

— Він хоче сказати: не показуй її. — Шукач побачив, як Доу витер один кухоль брудним пальцем, налив собі пійла й вихилив його. — Як ти можеш пити в такий час? — спитав, знімаючи скривавлений плащ із трупа хлопчиська.

Доу знизав плечима, наливши собі ще.

— Шкода, що добро пропадає. І ти ж сам казав. Холодна нічка. — Він страхітливо всміхнувся. — Трясця твоєї матері, Шукачу, вмієш ти говорити. «Мене кличуть Креггом». — Він ступив кілька кроків, накульгуючи. — «Мене штрикнули у сраку під Дунбреком!» Звідки ти таке взяв? — Доу плеснув Мовчуна по плечу затиллям долоні. — Просто краса, бля! Еге ж? Для цього є окреме слово, так? Як це там називається?

— Правдоподібно, — підказав Мовчун.

У Доу загорілись очі.

— Правдоподібно. Це якраз про тебе, Шукачу. Правдоподібно ти зараза. Клянуся, ти міг би сказати їм, що ти самісінький Скарлінг Худлес, — і тобі повірили б. Не знаю, як ти зберігаєш серйозну пику!

Шукачеві було якось не до сміху. Йому неприємно було дивитися на ті два трупи, що досі лежали на камінні. Він все ще побоювався, що хлопчина змерзне без плаща. Дурна думка, хай їй грець: хлопчина ж лежить у калюжі власної крові всього за крок від нього.

— То й байдуже, — пробурчав Шукач. — Викинь оцих двох і йди до воріт. Не знаю, коли надійдуть інші.

— Авжеж, отамане, авжеж, як скажеш.

Доу підняв обох і закинув у воду, а тоді відчепив від дзвона язичок і закинув у море ще й його.

— Шкода, — промовив Мовчун.

— Чого шкода?

— Дзвін пропав намарне.

Доу кліпнув на нього.

— Отакої — дзвін пропав намарне! Ти раптом якось розговорився — і знаєш що? Здається, раніше ти мені більше подобався. Дзвін пропав намарне? Хлопче, ти що, з глузду з'їхав?

Мовчун стенив плечима.

— Може, він знадобиться південцям, як вони сюди прийдуть.

— Тоді, блядь, хай пірнають — що тут такого?! — Доу підхопив спис Однорукого й пішов до відчинених воріт, запхавши одну руку під крадений плащ і бурмочучи під носа: — Дзвін пропав намарне... ради мертвих, блядь...

Шукач витягнувся, ставши навшпиньки, й відчепив ліхтар, простягнув його, ставши обличчям до моря, а тоді підняв один бік плаща, щоб прикрити ліхтар, і опустив його знову. Підняв і опустив. Повторив це ще раз, а тоді почепив мерехтливий ліхтар назад на стовп. Йому здавалося, що тільки цей крихітний вогник і підігріває всі їхні надії. Цей крихітний вогник мають побачити десь далеко на воді, та іншого в них нема.

Він постійно чекав, коли вся ця справа зійде на пси, коли в містечку здійсниться гамір, коли з відчинених воріт висипле п'ятсот карлів і вб'є їхню трійцю так, як вони на це заслуговують. Від думки про це йому страшенно закортіло посцяти. Та вони не прийшли. Єдиними звуками були рипіння без'язикового дзвона на жердині, плюскіт холодних хвиль об камінь і дерево. Все вийшло саме так, як вони задумали.

Із темряви виринув перший човен, на носі якого всміхався Дрижак. У човен позаду нього втиснулося два десятки карлів. Вони на правду

обережно орудували веслами, напруживши білі обличчя і зціпивши зуби — так старалися не здійсмати шуму. А втім, Шукачеві діяло на нерви кожне «клац» чи «стук» дерева й металу.

Дрижак і його хлопці, підвівши човен поближче, звісили з борту кілька лантухів із соломою, щоб дерево не шкрябало об каміння. Все це вони продумали тиждень тому. Вони повикидали канати, а Шукач і Мовчун їх упіймали, підтягнули човна якнайближче і прив'язали його. Шукач поглянув на Доу, який невимушено застиг попід стіною біля воріт, і той злегка мотнув головою, підказуючи, що в місті ніхто не ворухиться. Тоді Дрижак плавно й тихо піднявся сходами й сів навпочіпки у темряві.

— Гарна робота, отамане, — шепнув він і всміхнувся на весь рот. — Гарна й чиста.

— Ми ще встигнемо поплескати один одного по спині. Прив'яжіть решту човнів.

— А й справді.

Тим часом надходили нові човни, нові карли, нові лантухи із соломою. Дрижакові хлопці підтягнули їх і почали витягати людей на пристань. Дуже різних людей, які надійшли за останні кілька тижнів. Тих, кому не подобалися нові порядки Бетода. Невдовзі край води зібрався чималий натовп. Шукачеві аж не вірилося, що їх не бачать, — так багато їх було.

Вони збиралися групами, як і планували; кожна мала ватажка і своє завдання. Кілька хлопців знали Уффрит і накреслили на землі його план, як колись креслив Тридуба. Шукач змусив кожного вивчити цей план. Згадавши, як через те бурчав Чорний Доу, він усміхнувся; зате тепер це виявилось доречним. Він сів навпочіпки біля воріт, а вони пішли повз нього окремими групами, темними й мовчазними.

Першим пішов Тул, за яким простував десяток карлів.

— Гаразд, Грозова Хмаро, — озвався Шукач, — за тобою головні ворота.

— Так, — кивнув Тул.

— Це найважливіше завдання, тож постарайся зробити все тихо.

— Тихо, ясно.

— Тоді удачі, Туле.

— Вона мені не знадобиться.

Із цими словами велетень побіг на темні вулиці, ведучи за собою свою ватагу.

— Червона Шапко, за тобою вежа біля колодязя і мури біля неї.

— Гаразд.

— Дрижаку, ти з хлопцями стерегтимеш міський майдан.

— Стерегтиму, мов сова, отамане.

І так далі. Вони йшли повз нього, входили у ворота й опинялися на темних вулицях, здіймаючи не більше шуму, ніж вітер із моря і хвилі на пристані, тимчасом як Шукач давав кожній ватазі якесь завдання й відправляв працювати. Останніми з'явилися Чорний Доу й суворі на вигляд бійці, якими він командував.

— Доу, за тобою зала ватажка. Занеси туди хмизу, як ми домовилися, та не підпалюй його, чуєш? Не вбивай нікого без потреби. Поки що.

— Поки що, атож.

— І ще, Доу. — Він повернувся назад. — Не займай бабів.

— За кого ти мене маєш?! — спитав той, зблиснувши зубами в темряві. — За якусь тварину?

І на цьому все. Залишилися тільки Шукач і Мовчун, та ще кілька інших, які стежили за водою.

— Угу, — поволі кивнув Мовчун. За його мірками це була насправду висока похвала.

Шукач показав на жердину і промовив:

— Не дістанеш нам отой дзвоник? Може, він усе-таки на щось згодиться.

Ради мертвих, ох же він і бомкав! Шукач, коли бомкнув об дзвін руків'ям ножа, аж очі замружив, і в нього задрижала рука. Серед такої сили будівель він почувався не надто затишно: зусбіч виднілися стіни й паркани. Він за своє життя провів у містах небагато часу, та й той час, який він там провів, був не дуже приємний. Він або палив щось і робив бешкети після облоги чи валявся по Бетодових тюрмах, чекаючи, коли його вб'ють.

Він покліпав і глянув на купу шиферних дахів, стіни зі старого сірого каменю, чорного дерева і брудно-сірої штукатурки. Усе це було масне через ріденький дощик. Дивно так жити: спати в коробці й щодня прокидатися на тому самому місці. Шукача бентежила вже сама думка про це — так, ніби той дзвін іще не встиг достатньо його збісити. Він прокашлявся й опустив інструмент на бруківку поряд із собою. Тоді застиг на місці, чекаючи та тримаючи одну руку на руків'ї меча в надії, що його поза покаже: в нього серйозні наміри.

З однієї вулиці долинули різкі кроки, і на майдан вибігла маленька дівчинка. Вона побачила їх — десяток чоловіків, бородатих і озброєних, у товаристві Тула Дуру, і в неї відвисла щелепа. Дівчинка, мабуть, не зустрічала досі чоловіка, навіть удвічі дрібнішого за нього. Вона рвучко розвернулася, щоб побігти назад, і мало не перекинулася на слизькій бруківці. А тоді побачила, що на купі хмизу просто за нею сидить Доу, спокійно відкинувшись до стіни з оголеним мечем на колінах, і застигла, мов скам'яніла.

— Та нічого, мала, — прогарчав Доу. — Можеш лишатися на місці.

Тепер надходили й інші — бігли звідусіль на майдан; і в усіх, варто їм було побачити, як стоять і чекають Шукач та його хлопці, на обличчі з'являвся такий самий вражений вираз. То здебільшого були жінки й хлопчачки, та ще кілька старих дідів. Підняті з ліжок дзвоном і досі напівсонні, червоноокі, з розпухлими обличчями, у сплутаному одязі й озброєні тим, що потрапило під руку. Хлопчина з різницьким сікачем. Згорблений старигань із мечем, який здавався старшим навіть за нього самого. Попереду стояла дівчина з вилами й пишним, скуйовдженим темним волоссям, яка виразом обличчя нагадала Шукачеві Шарі. Серйозна й задумлива — саме так вона дивилася на нього, перш ніж вони почали спати разом. Шукач насуплено опустив погляд на її брудні босі ноги, сподіваючись, що йому не доведеться її вбивати.

Налякати їх до смерті буде найкращим способом хутко й легко з усім упоратися. Тож Шукач спробував заговорити мов людина, якої слід боятись, а не як людина, що обсирається зі страху. Так, як міг би заговорити Логен. Хоч, може, це було страшніше, ніж йому потрібно. Тоді заговорить як Тридуба. Він був суворий, але справедливий, бажав усім якнайбільше добра.

— Ватажок серед вас? — прогарчав він.

— Це я, — прокректав старий із мечем. Обличчя в нього начисто обм'якло від потрясіння, коли він уздрів посередині майдану свого міста два десятки гарно озброєних чужинців. — Мене звати Латунь. А хто ви в біса такі?

— Я Шукач, а оце — Хардінг Мовчун, а здоровань — це Тул Дуру Гророва Хмара.

Дехто вирячив очі, а дехто забурмотів між собою. Вочевидь, вони вже чули ці імена.

— У нас тут п'ятсот карлів, і цієї ночі ми забрали у вас місто.

Тут кілька людей охнули й запищали. Карлів було радше двісті, та казати їм про це було безглуздо. Може, їм спаде на думку, що битися — це гарна ідея, а ще він не мав бажання рано чи пізно штрикнути жінку чи наразитися на те, щоб жінка його штрикнула.

— Нас набагато більше, куди не глянь, а ваші вартові всі як один зв'язані — ну, ті, кого ми не мусили вбивати. Деякі з моїх хлопців, і ви маєте знати, що я маю на увазі Чорного Доу...

— Це я.

Доу продемонстрував свій жаский усміх, і кілька людей із острахом відсунулися від нього так, ніби їм сказали, буцімто там сидить саме пекло.

— ...Ну, вони були за те, щоб одразу підпалити ваші будинки й трохи повбивати. Поводитися так, як поводитися під проводом Кривавої Дев'ятки — розумієте, про що я?

Якась дитина трохи заплакала, мокро схлипуючи. Хлопчисько роззирнувся довкола, сікач у його руці задрижав, а темноволоса дівчина кліпнула й міцніше взялася за свої вила. Суть вони вловили, це вже точно.

— Але я подумав, що дам вам пристойний шанс на те, щоб здатися: у місті ж повно бабів, дітей і такого іншого. Моя сварка з Бетодом, а не з вами, люди. Союз хоче зробити з цього місця порт, привезти людей, матеріали і ще казна-що. Вони прибудуть сюди на своїх кораблях менш ніж за годину. Багацько людей. Це відбудеться незалежно від вашого дозволу. І от що я хочу сказати: ми можемо розібратися з усім криваво. Якщо ви такого хочете. Мертві знають, що ми набили собі в цьому руку. А ще ви можете відмовитися від зброї, якщо її маєте, а ми всі можемо порозумітися — гарненько і... як це там називається?

— Цивілізовано, — підказав Мовчун.

— Так. Цивілізовано. Що скажеш?

Старий пальцем мацав свій меч із таким виглядом, ніби йому більше хотілося спертися на свою зброю, а не помахати нею, і вдивився у стіни, з яких позирали вниз кілька карлів, і його плечі згорбилися.

— Здається, ти заскочив нас зненацька. Шукач, так? Я завжди чув, що ти розумний гад. Та й усе одно тут із вами майже ніхто не поборовся б. Бетод притьмом забрав кожного, хто міг тримати спис

і щит. — Він оглянув жалюгідну юрбу позаду себе. — Жінок не займатимете?

— Не займатимемо.

— Тих, хто хоче, щоб їх не займали, — озвався Доу, хитро поглядаючи на дівчину з вилами.

— Не займатимемо, — прогарчав Шукач, строго зиркнувши на нього. — Я про це подбаю.

— Ну, то добре, — прохрипів старий, причовгав до Шукача і скривився, ставши на коліна і зронивши свій іржавий клинок біля його ніг. — Як на мене, ти кращий за Бетода. Гадаю, мені ще доведеться дякувати тобі за милосердя, якщо ти дотримаєш слова.

— Гм.

Шукач почувався не надто милосердним. Він сумнівався, що йому подякував би старигань, якого він убив на пристані, чи однорукий чоловік, проштрикнутий іззаду, або ж хлопчина з розтятим горлом, у якого вкрали ціле життя.

Поступово вийшла вперед і решта юрби й поскидала на купу свою зброю — якщо це можна було так назвати. Гора старих іржавих інструментів і непотребу. Хлопець підійшов останнім і з дзенькотом закинув свій сікач до всього іншого, налякано зиркнув на Чорного Доу, а тоді побіг назад, до інших, і схопився за руку темноволосої дівчини.

Вони стояли там із круглими очима, зібравшись на купу, і Шукач мало не занюхав їхній страх. Вони чекали, коли Доу та його карли заходяться рубати їх на місці. Чекали, коли їх заведуть до будинку, замкнуть, а сам будинок підпалять. Шукач уже бачив усе це. Тож він анітрохи на них не образився, коли всі вони збилися до купи, наче вівці, що стиснулися на полі взимку. Він учинив би так само.

— Гаразд! — різко промовив він. — Годі! Розходьтесь по хатах абощо. Союзники будуть тут іще до опівдня, і було би краще, якби вулиці були безлюдні.

Вони покліпали на Шукача, на Тула, на Чорного Доу й одне на одного. Вони сковтували і тремтіли, та ще бурмотіли подяки мертвим. Поволі розійшлися й розпорошилися, а тоді пішли кожне своїм шляхом. На превелику радість для всіх, пішли живими.

— Гарна робота, отамане, — шепнув Шукачеві на вухо Тул. — Тут би й сам Тридуба краще не впорався.

Із другого боку підкрався Доу.

— А стосовно жінок, якщо тебе цікавить моя думка...

— Не цікавить, — відказав Шукач.

— Ви не бачили мого сина?

Одна жінка додому не збиралася. Вона підходила то до одного, то до іншого чоловіка, мало не плачучи, з ошалілим від тривоги лицем.

Шукач опустил голову й відвів погляд.

— Мій син, він був на варті біля води! Не бачили його? — Жінка смикнула Шукача за плащ і заговорила з дрожем і сльозами в голосі: — Прошу, скажіть: де мій син?

— Думаєш, я знаю, де хто є?! — гарикнув він їй у заплакане обличчя. Відійшов геть так, ніби мав купу важливих справ, хоча тим часом думав: «Боягуз ти, Шукачу, клятий паршивий боягуз». Оце так герой — вправно обвів круг пальця купку жінок, дітей і старих дідів.

Нелегке це діло — бути отаманом.

Ця шляхетна справа

Великий рів осушили на початку облоги, і від нього зосталася широка канава, повна чорної багнюки. У віддаленому кінці мосту, що вів через нього, працювали біля воза четверо вояків, які перетягували трупи до берега і скочували їх донизу. Трупи останніх оборонців, порізані та обгорілі, забризкані кров'ю і брудом. Дикі люди з-за річки Крінна далеко на сході, кудлаті й бородаті. Після трьох місяців сидіння за стінами Дунбрека їхні безвільні тіла здавалися жалюгідно зморщеними, жалюгідно змарнілими. Майже нелюдськими. Вестові важко було дуже радіти перемозі над такими нікчемними істотами.

— Вони так сміливо билися, — пробурмотів Джеленгорм, — що це якось прикро. Що вони так скінчили.

Вест побачив, як іще один труп у лахмітті скинули з берега на переплетену купу брудних кінцівок.

— Так закінчується більшість облог. Особливо для сміливих. Їх поховують там, у багні, а тоді рів знову наповняють водою. Над ними розіллються води Вайтфлоу, і вся їхня сміливість — чи несміливість — уже не матиме жодного значення.

Над двома офіцерами, які перетинали міст, височіла фортеця Дунбрек; чорні силуети її стін і веж скидалися на великі зяючі діри у важкому білому небі. Угорі кружляло кілька обшарпаних птахів. Ще кілька каркало на побитих бійницях.

Люди генерала Кроя подолали цю ж відстань за місяць: їм знов і знов давали криваву відсіч, але врешті вони прорвалися за важкі двері під невпинним дощем зі стріл, каміння й окропу. Ще один тиждень різанини в тісноті пішов на те, щоб подужати десяток кроків уздовж тунелю за мостом, сокирами й вогнем прорватися за другі ворота й нарешті заволодіти зовнішньою стіною. Оборонці мали всі переваги. Саме з розрахунком на це й було створено місто.

Та коли вони взяли цю стіну, їхні проблеми лише розпочалися. Внутрішня стіна була вдвічі вища й товща за зовнішню й повсюди нависала над її проходами. Сховатися від того, що летіло донизу з її шести страхітливих веж, було неможливо.

Люди Кроя спробували застосувати всі звичні стратегії облоги, щоб завоювати другу стіну. Вони орудували кирками й ломами, але кам'яна кладка біля підніжжя стіни була п'ять кроків завтовшки. Спробували

підкопатись, але земля за стінами фортеці була підтоплена, а під нею лежала суцільна скельна порода Енглії. Обстрілювали фортецю з катапульт, але хіба що трохи подряпали її могутні бастіони. Вони знов і знов приходили зі штурмовими драбинами — хвилями і групами, несподівано з'являлися вночі чи набиралися зухвалості вдень, але як у п'ятні, так і на світлі після їхніх невдалих спроб від стін безладними вервечками відходили поранені вояки Союзу, а за ними похмуро тягнули геть загиблих. Урешті вони спробували домовитися з навісними оборонцями через перекладача-північанина, та цього сердегу закидали вмістом нічних ваз.

Кінець кінцем їм просто поталанило. Вивчивши переміщення вартових, один хитромудрий сержант випробував удачу під покровом ночі, скориставшись абордажним гаком. Виліз нагору, а за ним полізло ще з десятків сміливців. Вони заскочили оборонців зненацька, вбили кількох із них і захопили вартівню. Усе це тривало десять хвилин і коштувало життя лиш одного вояка Союзу. На думку Веста, це було доречною іронією долі: армія Союзу випробувала всі обхідні шляхи й дістала криваву відсіч, але врешті-решт увійшла всередину фортеці через відчинену парадну браму.

Тепер біля її арки стояв зігнутий боєць і голосно блював на брудні кам'яні плити. Вест проминув його з якимось неприємним передчуттям, лунко цокаючи підборами чобіт у довгому тунелі, а тоді вийшов на широкий внутрішній двір посередині фортеці. Двір мав форму правильного шестикутника — таку саму, як внутрішні й зовнішні стіни; усе це було частиною бездоганно симетричного плану. Однак Вест сумнівався, що архітекторів потішив би стан, у якому фортецю залишили північани.

Під час атаки запалала видовжена дерев'яна будівля з одного боку подвір'я — можливо, стайня, — і тепер від неї зосталася лише купа обгорілих колод і жарин, які досі яскраво світилися. Відповідальні за прибирання фортеці мали надто багато роботи за стінами, і на землі досі лежали розкидана зброя й переплетені трупи. Загиблі вояки Союзу були розкладені рядами в одному куті й прикриті ковдрами. Північани ж лежали по-всякому — так, як попадали: долілиць чи горілиць, скрутившись калачиком чи розтягнувшись після падіння. Кам'яні плити під тілами були сильно побиті, і не лише випадковими ударами, завданими протягом тримісячної облоги. У камені було

видовбано велике коло, а всередині нього — ще кілька кіл, з дивними позначками й символами, що утворювали вигадливий малюнок. Вестові геть не подобалось, який вигляд усе це має. Навіть гірше: йому до носа почав лізти огидний сморід фортеці, дошкульніший навіть за різкий запах горілої деревини.

— Що то за запах такий? — пробурчав Джеленгорм, прикривши рота однією рукою.

Його ненароком почув сержант, який стояв неподалік.

— Здається, наші північні друзі вирішили прикрасити це місце.

Показав кудись над їхніми головами, і Вест простежив очима за його пальцем у латній рукавиці.

Вони розклалися так сильно, що він не відразу усвідомив: перед ним рештки людей. Їх прибили цвяхами, розтягнувши кінцівки в різні боки, до внутрішніх стін кожної з веж, високо над прибудовами, що оточували двір. Із їхніх животів вивалювалися гнилі нутроці, які кишіли мухами. Розітнуті кривавим хрестом, як сказали б північани. На мерцях досі можна було розгледіти подерті клапті яскравої форми Союзу, що тріпотіли на вітерці серед куп напіврозкладеної плоті.

Вони явно висіли там уже досить довго. Однозначно з тих часів, коли облога ще не почалася. А може, й відтоді, коли фортеця тільки потрапила до рук північан. Усі ці місяці там гнили прибиті цвяхами трупи перших оборонців. Троє, здавалося, не мали голів. Можливо, то була пара тим трьом дарам, які колись надіслали маршалові Бурру. Вест зловив себе на безглуздій думці про те, чи був хтось із них живий, коли їх прибивали цвяхами. Його рот стрімко наповнився слиною, а дзижчання мух раптом почало здаватися неприємно гучним.

Джеленгорм став блідий, як примара, й не сказав нічого. Та й не мусив казати.

— Що тут сталося? — процідив Вест крізь зціплені зуби, звертаючись передусім до самого себе.

— Ну, сер, ми гадаємо, що вони сподівалися на підмогу. — Сержант, який, вочевидь, мав дуже міцний шлунок, широко всміхнувся йому. — Від якихось нетовариських богів, так думаємо. Однак унизу їх, певно, ніхто не слухав. Еге ж?

Вест насуплено поглянув на нерівні позначки на плитах.

— Позбудьтесь цього! Якщо доведеться, зривайте плити і кладіть нові. — Вестові очі мимоволі перейшли до тіл, які розкладалися вгорі,

і він відчув, як його шлунок болісно стиснувся. — А також пообіцяйте десять марок тому, кому стане відваги видертися туди й позрізати ті трупи.

— Десять марок, сер? Драбину мені!

Вест розвернувся й вийшов за відчинені ворота фортеці Дунбрек, затамувавши подих і всім серцем сподіваючись, що йому більше ніколи не доведеться сюди завітати. Проте він знав, що ще повернеться. Принаймні вві сні.

Від нарад із Полдером та Кроєм легко знудило б навіть найздоровішу людину, а лорд-маршал Бурр аж ніяк таким не був. Командир військ його величності в Англії так само жалюгідно зморщився, як оборонці Дунбрека: проста форма висіла на ньому мішком, а бліда шкіра, здавалося, надто сильно обтягувала кістки. За десяток коротких тижнів він зістарів на десятиліття. Руки в нього трусилися, губи тремтіли, він не міг довго стояти й геть не міг їздити верхи. Раз у раз кривився і здригався так, ніби потерпав від невидимих мук. Вест гадки не мав, як Бурр примудрявся нести службу, проте той справді це робив, щонайменше по чотирнадцять годин на день. Виконував свої обов'язки так само сумлінно, як колись. Щоправда, тепер здавалося, ніби вони потихеньку його з'їдають.

Бурр похмуро насупився на велику мапу прикордонного регіону, приклавши руки до живота. Вайтфлоу була звивистою блакитною лінією посередині, а Дунбрек — чорним шестикутником, підписаним закрученими літерами. Ліворуч — Союз. Праворуч — Північ.

— Отже, — прохрипів Бурр, а тоді кашлянув і прочистив горло, — фортеця знову в наших руках.

Генерал Крой офіційно кивнув.

— Так.

— Нарешті, — зауважив собі під носа Полдер. Двоє генералів, здавалося, досі вважали Бетода і його північан дрібничкою, що відвертала їхню увагу від справжнього ворога — один одного.

Крой наїжачився, а довкола нього забурмотіли штабні офіцери, схожі на зграю сердитих ворон.

— Дунбрек було сплановано провідними військовими архітекторами Союзу, і на його будівництво не шкодували грошей! Захопити його було непросто!

— Звісно, звісно, — прогарчав Бурр, усіляко стараючись перехопити їхню увагу. — Його збіса важко взяти. Чи знаємо ми хоч трохи про те, як це вдалося північанам?

— Ніхто з них не вижив і не може розповісти нам, якими трюками вони скористалися, сер. Вони билися на смерть, усі без винятку. Останні кілька бійців забарикадувались у стайні і підпалили її.

Бурр глянув на Веста й поволі захитав головою.

— Як можна зрозуміти такого ворога? В якому стані фортеця зараз?

— Рів було осушено, зовнішню вартівню частково зруйновано, внутрішня стіна зазнала чималих ушкоджень. Захисники знесли деякі будівлі заради деревини, яку можна було б спалити, каміння для метання, а решту залишили в... — Крой заворушив губами так, ніби йому стало важко дібрати потрібні слова. — Дуже поганому стані. На ремонт піде кілька тижнів.

— Хе. — Бурр невдоволено потер живіт. — Закрита Рада дуже хоче, щоб ми якомога швидше пішли через Вайтфлоу на Північ і почали битися на землях противника. Приємні новини для занепокоєного народу й таке інше.

— Після захоплення Уффріта, — вставив Полдер із дуже самовдоволеною усмішкою, — наші позиції неабияк посилилися. Ми вмить здобули один із найкращих портів на Півночі, який має ідеальне положення для забезпечення наших сил під час наступу на ворожу територію. Раніше вантажі доводилося перевозити через усю Енглію вантажними поганими дорогами у негоду. А тепер ми можемо доправляти запаси й підкріплення кораблями й майже відразу на фронт! І все це без жодної втрати!

Вест не збирався допускати, щоб Полдер приписав цю заслугу собі.

— Цілком слушно, — монотонно й беземоційно пробурчав він. — Наші північні союзники знову виявилися неоціненним скарбом.

Штабні офіцери Полдера в червоних мундирах набурмосилися й несхвально забурмотіли.

— Вони зіграли певну роль, — неохоче визнав генерал.

— Їхній лідер, Шукач, прийшов до нас із початковою версією плану, сам зі своїми бійцями втілював його в життя й віддав місто вам, відчинивши його ворота й упокоривши його людей. Як я зрозумів.

Полдер сердито набурмосився на Кроя, який тепер дозволив собі ледь помітно всміхнутися.

— Мої люди заволоділи містом і вже накопичують запаси! Ми обійшли противника із флангу і змусили його відступити до Карлеона! Суть, полковнику Весте, саме в цьому, а не в тому, хто саме щось зробив!

— Слушно! — втрутився Бурр і махнув великою рукою. — Ви обидва неабияк прислужилися рідній країні. Проте зараз ми маємо

бути налаштовані на майбутні успіхи. Генерале Крою, накажіть залишити в Дунбреку кілька бригад робітників для завершення ремонту, а також один полк рекрутів для оборони. І будь ласка, залиште їм командира, який знає своє діло. Вийшло би, м'яко кажучи, ніяково, якби ми втратили фортецю вдруге.

— Неодмінно, — загарчав на Полдера Крой, — можете в цьому не сумніватися.

— Решта армії може перетнути Вайтфлоу й вишикуватися на протилежному березі. Відтак можна починати наступ на схід і північ, до Карлеона, а запаси надсилати через гавань в Уффрті. Ми випровадили ворога з Англії. Тепер потрібно йти вперед і врешті поставити Бетода на коліна.

Тут маршал втиснув у долоню важкий кулак, показуючи, як це станеться.

— Моя дивізія опиниться за річкою до завтрашнього вечора, — зашипів Полдер на Кроя, — і в чудовому стані!

Бурр скривився.

— Пересуватися треба обережно, хай що там каже Закрита Рада. Восанне армія Союзу перетнула Вайтфлоу тоді, коли король Казамір вдерся на Північ. Мені не треба вам нагадувати, що йому довелося вельми безладно відступити. Бетод уже заскочував нас зненацька, а відступаючи на власну територію, він ставатиме лише сильнішим. Ми маємо працювати разом. Це не змагання, панове.

Двоє генералів негайно почали змагатися між собою в тому, хто найзавзятіше з цим погодиться. Вест протяжно зітхнув і потер перенісся.

Нова людина

О — тже, ми повернулися.

Баяз насуплено глянув на місто, що розтягнулось яскравим білим півмісяцем довкола блискучої затоки. Воно повільно, але невпинно наближалось, тягнулося до них і огортало Джезаль привітними обіймами. Набували чіткості його риси, з-поміж будинків визирали зелені парки, із купи будівель тягнулися вгору білі шпилі. Джезаль бачив височезні стіни Агріонта, над якими відбивали сонячне світло начищені куполи. Над усім цим бовванів Будинок Творця, але тепер навіть його лиховісна громада чомусь обіцяла тепло й безпеку.

Він повернувся додому. Вижив. Здавалося, відколи він стояв на кормі схожого корабля, нещасний і зневірений, і дивився, як Адуа сумно зникає вдалині, минула сотня років. Із-за прибою, різкого тріпотіння вітрил, криків морських птахів до нього почав долимати далекий гамір міста. Звучав він як найчудовіша музика, яку коли-небудь чув Джезаль. Він заплющив очі й протяжно вдихнув через ніздрі. Огидний солоний сморід затоки на його язиці здавався солодким, як мед.

— То ти насолодився подорожжю, капітане? — з відвертою іронією спитав Баяз.

Джезаль зміг хіба що всміхнутись.

— Я насолоджуюся її кінцем.

— Не треба занепадати духом, — озвався брат Лонгфут. — Часом користь від непростої мандрівки можна дістати сповна лише задовго після повернення. Випробування нетривалі, зате здобута в них мудрість лишається на все життя!

— Хе. — Перший з-поміж магів скривив губи. — Подорожі приносять мудрість лише мудрим. А невігласів роблять іще більшими невігласами. Майстре Дев'ятипалий! Ти точно збираєшся повернутися на Північ?

Логен ненадовго відвернув набурмосене лице від води.

— У мене немає причин залишатися.

Він скоса глянув на Ферро, і вона сердито зиркнула на нього.

— Чого дивишся?

Логен труснув головою.

— Знаєш що?! Та я, блядь, гадки не маю.

Якщо між ними й було щось хоч трохи схоже на кохання, то тепер воно, вочевидь, безповоротно зруйнувалося, перетворившись на понуру неприязнь.

— Що ж, — мовив Баяз, здійнявши брови, — якщо ти визначився... — Він простягнув долоню північанинові, і на очах у Джезаль вони потиснули руки один одному. — Коли Бетод опиниться в тебе під п'ятою, передай йому від мене копняка.

— Так і зроблю, якщо сам не опинюся під його п'ятою.

— Копати когось знизу вгору завжди нелегко. Дякую за допомогу й за гарні манери. Може, колись ти знову погостюєш у мене, в бібліотеці. Ми будемо дивитися на озеро і сміятися зі своїх видатних пригод на заході світу.

— Сподіватимуся на це.

Однак Лоґен, судячи з вигляду, вже навряд чи міг посміятися, та й сподіватися на щось теж. Він скидався на людину, в якій не залишилося вибору.

Джезаль мовчки дивився, як швартови викидають на пристань і закріплюють, а довгі сходні з рипінням витягають на берег, чиркаючи ними по камінню. Баяз гукнув своєму учневі:

— Майстре Кею! Час сходити на суходіл!

Блідий юнак зійшов із корабля слідом за своїм паном, навіть не озирнувшись, а за ним подався брат Лонґфут.

— Ну, то хай щастить, — сказав Джезаль і простягнув руку Лоґенові.

— Навзаєм, — усміхнувся північанин, зігнував простягнуту руку й відповів йому міцними обіймами з неприємним запахом. Вони застигли на одну мить, трохи зворушливу і трохи ніякову, а тоді Дев'ятипалий плеснув його по спині й відпустив.

— Може, ще побачимося там, на Півночі. — Хай як Джезаль старався, голос у нього трішечки затремтів. — Якщо мене пошлють...

— Може, й так, але... Мабуть, сподіватимуся, що ні. Я вже казав, що, якби був тобою, то знайшов би добру жінку й залишив душоубство тим, хто дурніший.

— Таким, як ти?

— Атож. Таким, як я. — Лоґен поглянув на Ферро. — То на цьому все. Так, Ферро?

— Угу.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ